

Снаска Шуманова / Spaska Shumanova

ПОСЛЕДИЦИТЕ ОТ ЗЕМЕТРЕСЕНИЕТО ВЪВ ВРАНЧА
(4 МАРТ 1977) ЗА РУМЪНИЯ И БЪЛГАРИЯ

*The Casualties of the Vrancea Earthquake
(March 4, 1977) for Romania and Bulgaria*

Summary: The earthquake of March 4, 1977 with an epicenter Romanian district of Vrancea (Romania) is the strongest earthquake for this year in all Europe, with the region greatest implications for the development of the Socialistic Republic of Romania (SRR) and the People's Republic of Bulgaria (PRB). There is no accurate data on the number of deaths, injuries and destructions in both the SRR and PRB. In Romania Vrancea earthquake strongly affects Bucharest – 9 districts (out of 39), cities of Craiova, Ploesti and especially Zimnicea and a number of villages. Severely affected are the electrical, chemical and petrochemical productions. The Union of Soviet Socialist Republics (USSR) and other socialist countries also sent help in the form of cash and products for the injured romanian people. German Democratic Republic (GDR) leave 10 million marks and Czechoslovak Socialist Republic (CSSR) 25 million kronas. Bulgarian government granted aid amounting to 200 000 leva, Polish People's Republic (PPR) and Hungarian People's Republic (UPR) sent food, medicines, automotive tools, light equipment and machines.

After the earthquake in southern Bulgaria on April 14 and 18, 1928 for about 50 years occurs attenuation of seismic activity until March 4, 1977, when the Vrancea earthquake affects considerably PRB. Most strongly felt in Russe, Veliko Tarnovo, Vratsa and other districts. The strength of the seismic wave in the PRB is from IV to VIII grade on the Medvedev-Sponheuer-Karnik scale. It was felt throughout the country, especially in northeastern Bulgaria and especially in Svishtov, where the earthquake is a VIII grade.

Key words: Earthquake, Vrancea, Romania, Bulgaria, Destructions, Casualties.

В българската историография така формулираната тема не е конкретно изследвана. Единствената книга по въпроса („Земетресението Вранча – 1977 г. Последствия в Народна република България“) излиза през 1983 г. под редакцията на Георги Бранков, но в нея земетресението се анализира на основата на сеизмотектонски, инженерногеоложки, хидрогеоложки, сеизмоложки и конструктивни проучвания.

Целта на настоящата статия е да представи последиците от земетресението на 4 март 1977 г. за Румъния и България. Използвани са основно архивни материали, съхранявани в Централния държавен архив (ЦДА) – постановления, решения, разпореждания на Министерския съвет (МС) на НРБ, информации и

справки на Централния комитет на Българската комунистическа партия (ЦК на БКП), необработените все още „Материали по земетресението от 4 март 1977 г.“, както и служебни информации, постъпили в Министерството на външните работи (МВНР) от Българското посолство в Букурещ¹. Заедно с това са проследени и публикациите в официалния български периодичен печат – вестниците „Работническо дело“ и „Отечествен фронт“².

* * *

Земетресението на 4 март 1977 г. с епицентър румънския окръг Вранча, Източни Карпати (100 км североизточно от Букурещ) е най-силното земетресение до тази година в Европа и с най-сериозни последици за икономическото развитие на Социалистическа република Румъния (СРР) и Народна република България (НРБ)³. Няма точни данни за броя на загиналите, ранените и разрушенията както в СРР, така и в НРБ. Информация от Посолството на НРБ в Букурещ с дата 18 март 1977 г. посочва, че при земетресението са загинали 1691 души, 11 215 са ранени (от които 2280 все още са в болнични заведения), а без жилища остават 34 600 семейства. Земетресението засяга 763 обекта на румънската индустрия, от които 200 са с тежки разрушения, а по-голяма част от предприятията временно прекъсват производствената си дейност. Според данни на Политическия изпълнителен комитет (ПИК) на ЦК на Румънската комунистическа партия (РКП) (17 март 1977), материалните щети варират между 9 000 000 и 19 000 000 леи⁴.

На 2 юни 1977 г. Посолството на НРБ в Букурещ информира ЦК на БКП, че земетресението във Вранча е засегнало силно румънската столица Букурещ – 9 окръга (от общо 39), градовете Крайова, Плоещ и особено Зимнич, както и много села. Човешките жертви са 1570 души, от които 1391 в Букурещ. В столицата и страната са пострадали 11 300 души, от които 854 с тежки наранявания и увреждания. Разрушени и тежко засегнати са 32 900 жилища, без подслон остават 35 000 семейства, а хиляди сгради са частично повредени. Значителни разрушения са нанесени на училищната, санитарната и търговската мрежа, на културни и исторически паметници и административни сгради⁵.

Тежко пострадали от земетресението са ТЕЦ „Букурещ – Запад“ и ТЕЦ „Букурещ – Изток“, което води до спиране производството на електроенергия, подаването на топла вода и отопление на част от кварталите в Букурещ. Значителни щети са нанесени на ТЕЦ „Грозовец – Букурещ“, както и на далекопроводните линии. Пострадали сериозно са заводите „23 август“, „Автоматика“, „Гривица-рошиє“ и „Семанатоаря“. Възникват пожари в нефтохимическите комбинати „Браз“, „Теляжен“ и „Валя Кълугъряска“, в рафинерията „Вега“ и в Института за петрол и газ в Плоещ. Транспортът и съобщенията също са засегнати. Съборени са сградите на Изчислителния център и диспечерското управление към Министерството на транспорта, а електронно-изчислителната техника е унищожена, което създава проблеми в управлението най-вече на жп

транспорта. Поради сериозни аварии на жп възлите Букурещ и Плоещ част от движението е спряно. Засегната е и сградата на Централната поща в Букурещ, което за няколко дни дезорганизира съобщенията. Сред най-пострадалите отрасли са химическото и нефтохимическото производство – тежко засегнати са петролните рафинерии в окръг Прахова, нефтохимическите комбинати в Питещ и Ръмнику Вълча и комбината за химически торове в Слобозия. Материални щети понасят също така машиностроенето, леката промишленост и селското стопанство на Румъния⁶.

В първите часове след земетресението (21, 24 ч. на 4 март) населението е обхванато от паника, органите на властта отсъстват, а взетите мерки се дължат на инициативността на самите граждани. Едва след полунощ, в 1,00 ч. на 5 март румънското радио апелира към спокойствие, спазване на реда и мерки в помощ на пострадалите, а на сутринта започват самите спасителни операции. С президентски указ на Николае Чаушеску – генерален секретар на ЦК на РКП и президент на СРР, в Румъния е обявено извънредно положение, всички обществени организации са мобилизирани, а въоръжените сили на Министерството на вътрешните работи и отрядите на патриотичните гвардейци са поставени в състояние на тревога. Декретът задължава ресорните министерства в най-кратък срок да възстановят транспорта и съобщителните връзки, електрификацията, водоснабдяването, газоснабдяването и доставката на хранителни продукти в пострадалите райони⁷.

На 5 март 1977 г. е проведено заседание на ПИК на ЦК на РКП под председателството на Н. Чаушеску, на което е взето решение за незабавно евакуиране на населението, осигуряване подслон на пострадалите и създаване на комисии, които да направят експертиза на всички жилища и обществени сгради. Затворени са част от университетите, а студентите са включени в спасителните операции (учебните занятия са възстановени на 8 март). Временно е спряно газоподаването в Букурещ, за да се избегнат инциденти и пожари, определен е режим на водоснабдяването и са предприети мерки за доставки на храна и продукти от първа необходимост⁸. За да „*вдъхнат смелост*“ Николае и Елена Чаушеску обикалят пострадалите райони на столицата и посещават редица болници и предприятия.

На заседание на ПИК на ЦК на РКП на 8 март 1977 г. е решено на гражданите от разрушените жилищни блокове да се дадат „*незабавно... нови апартаменти, обзаведени безплатно от държавата, включително с радио и телевизионни апарати*“. На хората, чието лично имущество е унищожено, да бъдат отпуснати безплатно „*постелъчно бельо, прибори, сервиси и кухненски съдове, на мъжете по два костюма и на жените по една рокля, костюм, обувки, чорапи, бельо и по 1000 леи на човек*“⁹.

С организиране на работата по отстраняване на щетите в по-леко засегнатите от земетресението сгради са натоварени предприятията за жилищно строителство, които мобилизират всички свои работници на смени, без пре-

късване. Планираното в програмните документи на XI конгрес на ЦК на РКП намаляване на работната седмица от 1978 г. е отложено¹⁰.

ПИК на ЦК на РКП решава разрушения 80% град Зимнич (окр. Телеорман) да бъде възстановен изцяло като „модерен урбанизиран център“, за което държавата трябва да построи 3500 – 4000 апартамента, от които 2000 – 2500 още през 1977 г. Заедно с това е решено да се построят „един културен дом, една кинозала, две училища и други обществени сгради“. На пострадалите семейства в Зимнич държавата отпуска по 10 000 леи помощ за строеж на нови апартаменти, а също така и дългосрочни кредити с погасяване в срок до 15 години. Като се има предвид, че освен столицата Букурещ от земетресението са пострадали и много други градове, е взето решение държавният план за жилищно строителство да се допълни с още 10 000 апартамента за градовете Плоещ, Крайова, Рошиори де Веде, Александрия, Бузю, Фокшани, Търговище и Галац и е определен двугодишен срок за неговото изпълнение. Предвидено е също в селата да бъдат построени около 10 000 нови жилища¹¹.

На 10 март 1977 г. румънското правителство отменя военното положение, а на 14 март ПИК на ЦК на РКП обявява, че отстраняването на развалините от големите сгради в централната част на Букурещ е завършено и на 15 март извънредното положение в столицата е отменено.

За преодоляване на последиците от земетресението Румънската импресарска агенция „АРИА“ подготвя серия от спектакли, за участие в които са изпратени покани до известни изпълнители от много държави. От СССР са поканени пианистът Светослав Рихтер и оперните певци Владимир Атлантов и Елена Образцова, от Германската демократична република (ГДР) тенорът Петер Шрайер, а от НРБ (чрез „София-концерт“) оперните изпълнители Райна Кабаиванска и Никола Николов¹².

Интерес представлява реакцията на СРР към отправените предложения за оказване на безвъзмездна помощ. На 6 март 1977 г. българският посланик в Букурещ Петър Данаилов посещава отдел „Протокол“ при Министерството на външните работи и изразява готовността на НРБ да окаже медицинска и друга помощ. Тодор Живков – първи секретар на ЦК на БКП и председател на Държавния съвет, изпраща телеграма до Николае Чаушеску, в която изказва „съчувствия“ за понесените човешки жертви и материални загуби. Сходна телеграма изпраща и Станко Тодоров – министър-председател на НРБ, до Маня Мънеску – вицепрезидент на СРР. Българското правителство отпуска материална помощ в размер на 200 000 лв., „състояща се от медикаменти, сапун, постелъчни материали и хранителни стоки“. Първият български самолет каца на летището в Букурещ още на 7 март 1977 г.¹³ Десет минути преди това пристига самолет на военно-въздушните сили на САЩ, който превозва военнополова болница, а Американското посолство в Букурещ съставя група, която посещава учрежденията в Румъния, за да установи каква друга помощ е необходима. Групата посещава и дипломатическите представителства на социалистическите държави, за да координира помощта за СРР¹⁴.

Членовете на Българското посолство в Букурещ остават силно впечатлени от факта, че *„американският самолет е бил посрещнат от много румънски служебни лица, а към българския самолет едва след кацането му се отправили няколко души“*. Председателят на румънския Червен кръст ген.-полк. Бурка дори им заявява, че *„тази помощ не е необходима“* и моли други български самолети да не пристигат в Румъния, но по-късно ЦК на РКП все пак решава да приеме и втори български самолет¹⁵.

На среща между представител на Посолството на НРБ в Букурещ с Туркуш – заместник-завеждащ отдел „Международни връзки“ при ЦК на РКП, на България е изказана благодарност, че първа от социалистическите държави е изпратила помощ и е заявено, че Румъния желае занапред българската помощ да се изразява в предимство при доставките на определени видове стоки, машини и съоръжения, договорени в двустранния годишен план за 1977 г. Заедно с това Туркуш настоява в кратък срок да бъде доставен 200 куб. м. врачански камък за ремонт на сградата на ЦК на РКП¹⁶.

Сходно е отношението на румънските управляващи среди и към помощта, предложена от останалите социалистически страни. Съветският посланик в Букурещ чака 3 дни, за да получи от вицепрезидента на СРР Маня Манеску списък с необходимите материали, а първият самолет на СССР пристига в Букурещ едва на 10 март 1977 г. Другите социалистически държави също оказват финансова и материална помощ: Германската демократична република (ГДР) отпуска 10 000 000 марки, Чехословашката социалистическа република (ЧССР) 25 000 000 крони, а Полската народна република (ПНР) и Унгарската народна република (УНР) изпращат храни, лекарства, автомобилни части, машини и др.¹⁷

На пресконференция на 10 март 1977 г. Николае Чаушеску заявява, че *„въпреки тежките последици от земетресението, социално-икономическото развитие на страната ще продължи по приетия план“* и *„за две години ще бъдат възстановени всички загуби“*, акцентира върху оказаната от ГДР и ЧССР помощ и изразява готовност Румъния да приеме икономическа подкрепа и кредити при изгодни условия от всички държави, с които поддържа икономически връзки.

По-късно, обсъждайки щетите от земетресението на съвместно заседание на ЦК на РКП, Великото национално събрание, Върховния съвет за социално и икономическо развитие и централния партиен и държавен актив (28 март 1977) е взето решение да се допълни държавният петгодишен план с около 160 000 жилища за градовете и с около 250 000 – 300 000 жилища за общините и селата¹⁸.

* * *

За България земетресението във Вранча от 4 март 1977 г. се оказва най-силното след т.нар. Чирпанско земетресение в Южна България на 14 и 18 април 1928 г. Най-силно то е почувствано в Русенски, Великотърновски и Врачански

окръг. Въпреки че епицентърът Вранча е на 100 км североизточно от Букурещ, силата на земетръсната вълна в НРБ варира от VIII до IV степен по XII-степенната скала на Медведев-Шпонхойер-Карник. Земният трус е усетен в цялата страна, особено в Североизточна България и най-вече в Свищов, където магнитудът достига VIII степен (вж. табл. 1)¹⁹.

Табл. 1. Сила на земетресението, регистрирано в НРБ на 4 март 1977 г., 21,24 ч. по скалата на Медведев-Шпонхойер-Карник

Сила на земетресението по скалата на Медведев-Шпонхойер-Карник	Населено място
VII–VIII	Свищов, Никопол
VII	Русе, Силистра
VI–VII	Разград
VI	Велико Търново, Севлиево, Толбухин (дн. Добрич), Тетевен, Каварна
V–VI	Плевен, София
V	Сливен, Мирково, Айтос, Пловдив
IV	Ивайловград, Югозападна България

С Постановление № 114 от 5 март 1977 г. „за оказване помощ на пострадалите и възстановяване на щетите от земетресението във Вранча“, Министерският съвет на НРБ решава председателите на изпълнителните комитети на окръжните народни съвети (ОНС) да сформират комисии за установяване размера на щетите и да предприемат мерки за тяхното отстраняване. ОНС трябва да закупят от стоковия фонд необходимия инвентар и храна за оказване на помощ и подслон на пострадалите, а от общинските бюджети да се отпуснат по 3000 лв. на лице за семействата на загиналите, по 1000 лв. на тежко ранените, по 500 лв. за всяко разрушено жилище и по 200 лв. – за силно повредена покъщнина²⁰. Взето е решение останалите без домове граждани да бъдат настанени в жилищни фондове, хотели и обществени сгради, да се закупи с предимство част от новопостроения жилищен фонд и да се построят още 50 апартамента за нуждите на Градския народен съвет (ГНС) – Свищов²¹.

Министерският съвет на НРБ изпраща писмо до Михаил Лесечко – заместник министър-председател на МС на СССР, с молба за командироване на съветски специалисти за възстановяване производствения процес на Стопанския химически комбинат (СХК) „Свилоза“ – Свищов, за внос на 3000 тона целулоза и 2000 тона вискозни щапелни влакна, както и за увеличаване превоза на стоки през Черно море до възобновяването на нормалния трафик през територията на Румъния²².

На 9 март 1977 г. министър-председателят на НРБ Станко Тодоров провежда среща с представителите на изпълкомите на ОНС за вземане на незабав-

ни мерки за доставки на цимент в засегнатите от земетресението райони (вж. табл. 2), за закупуване от ОНС на жилищата, предназначени за продажба на гражданите – 80 апартамента за Разград, 62 апартамента за Толбухин (дн. Добрич) и др., за безплатно отпускане (т.е. за сметка на държавния бюджет) на строителни материали и за изплащане от бюджета възстановяването на жилищни сгради от държавните строителни организации²³.

Табл. 2. Доставки на цимент за възстановяване на засегнатите от земетресението сгради

Населено място	Количество (в тонове)
Велико Търново	2000
Русе	1500
Плевен	1500
Разград	1000
Силистра	1000
Враца	1500
Варна	200
Шумен	300
Видин	500

Най-чувствителни са разрушенията в Свищов, който се намира едва на 3 км южно от почти разрушения румънски град Зимнич. В 21,24 ч. на 4 март 1977 г. токът спира, градът потъва в мрак, паника обзема гражданите. Първият трус е вертикален, а вторичният е хоризонтален. Сградите в центъра на града и по главната търговска улица, строени в епохата след Освобождението (1878–1910) са силно повредени, с големи пропуквания в конструкциите и по мнението на специалистите имат нужда от цялостно възстановяване, укрепване и ремонтване. Изцяло са сринати един 8-етажен жилищен блок на ГНС, едно работническо общежитие от СХК „Свилоза“ – Свищов и 5-етажна административна сграда на „Рудметал“ – Свищов. Съборен е централният купол от покрива на Икономическия техникум (старата Търговска гимназия „Димитър А. Цанов“), северозападната част на църквата „Св. Троица“ (строена от майстор Колю Фичето през 1866–1867 г.), която е напълно възстановена едва през 2004 г. Напукват се и стените на стария градски часовник. Общо 5 жилищни блока със 160 апартамента стават необитаеми, засегнати са 800 къщи, от които 400 са необитаеми. Според различни данни в целия Великотърновски окръг са засегнати между 5839 и 5843 жилища, от които напълно разрушени са между 217 и 320, а между 620 и 627 са сериозно пострадали и според становището на специалистите не са годни за обитаване. Частично и по-леко са засегнати други 4797 жилища, от които 2 220 – индивидуални. За компенсиране на разрушения жилищен фонд се предполага, че ще трябва да се изградят 842 нови апартамента, от които 530 – индивидуални жилища²⁴.

Най-критично е положението на гражданите, затрупани в жилищния блок на ГНС и в работническото общежитие. В жилищния блок в момента на труса са се намирали около 100, а в общежитието – около 50 души. Веднага след земетресението на тези обекти са изпратени военни и специалисти, които започват разчистване и издирване на оцелели. Очакванията са общият брой на загиналите да е над 100 души – предимно млади семейства с деца, някои от които членове на Градския комитет на БКП²⁵.

Засегнати от земетресението в Свищов са и 13 административни сгради, от които 2 напълно разрушени и 3 силно повредени, за чието укрепване ще са необходими 15 700 лв., а за ремонт на всички останали – 170 000 лв. За възстановяване на повредените производствени сгради, съоръжения и други ще са необходими около 27 000 лв. Вследствие на спряната от предприятията работа няма да бъде произведена промишлена продукция за около 28 000 лв., в това число целулоза – 11 000 т., изкуствени влакна – 8000 т, изкуствена коприна – 300 т, стоманобетонни конструкции – 8500 куб.м, минераловатни полутвърди плочи – 54 т и други²⁶.

Пострадали са 18 промишлени предприятия, от които най-силно е засегнат СХК „Свилоса“ – Свищов. За неговото възстановяване Министерството на химическата промишленост създава оперативен щаб за ръководство и координация на възстановителните работи, на място е командирован първият заместник-министър инж. Иван Гаврилов и е съставен екип от проектантите. Изпратени са и работят с удължено работно време (11 часа дневно) около 500 строители и монтажници²⁷. На 4 март 1977 г. е преустановен производственият процес в завода за стоманобетонни изделия „Георги Терзиев“ – Свищов. За отстраняване на щетите са командировани проектантите и 20 специалисти от други предприятия, а пускането на отделните цехове се извършва на етапи²⁸.

В Свищов са разрушени напълно и 2 търговски магазина (под съборените жилищни блокове), повредени и неизползваеми са други 14 търговски обекта, а 82 са частично засегнати. За ремонтване на разрушените магазини са необходими 290 000 лв., а за възстановяване на неизползваемата търговска площ – общо 900 000 лв. Унищожените стоки са на стойност 122 000 лв. Разрушени са напълно и 2 сгради на Събирателно дружество „Местна промишленост и битови услуги“, а частично други 14 обекта, 6 от които са необитаеми. Общият размер на нанесените щети възлиза на 1 130 000 лв. промишлена продукция, 3 000 000 лв. стокооборот и нереализирана печалба от двете дейности за 420 000 лв.²⁹

Съборената административна сграда на Националната база на „Руд-метал“ в Свищов е на стойност 210 000 лв., а частично разрушени и необитаеми са други 2 негови склада на стойност 420 000 лв. Напълно унищожени са терминал и канцеларска техника на стойност 210 000 лв., а загубите от стокооборот на едро възлизат на 220 000 лв. Разрушени напълно са и 24 селскостопански сгради на стойност 545 000 лв., а на други 64 са причинени щети за 1 253 000 лв. и са убити селскостопански животни за 20 000 лв. Земетресението нанася сериозни повреди и на речното пристанище в Свищов, където

пропада кейовата стена и подкрановият път, а щетите са оценени на 1 000 000 лв. Частични разрушения са нанесени и на други 10 транспортни обекта³⁰.

В целия Великотърновски окръг са засегнати общо 84 училищни сгради и детски градини, а размера на нанесените им щети се изчислява на 2 381 000 лв. Напълно са разрушени 3 училища и една детска градина в Свищов, за чието изграждане са необходими над 1 000 000 лв., а на други 12 училища и детски градини трябва да се извършват сериозни ремонтни дейности за около 300 000 лв.³¹

Напълно разрушени са и 2 здравни заведения, 5 са частично засегнати и необитаеми, а други 17 имат по-леки повреди. Материалните щети на здравните заведения възлизат общо на 503 000 лв. Сериозни щети земетресението нанася и на новостроящата се Районна болница – Свищов, предвидена да заработи на 31 март 1977 г., за която са необходими още 400 000 лв. и удължаване на срока за откриването до 31 декември с.г.³²

В Свищов и Свищовско силно са повредени и 11 паметника на културата, а 2 са напълно разрушени. Засегнати са също така 23 читалища, 3 киносалона и 15 други обекта на изкуството и културата.

Табл. 3. Необходими средства за възстановяване на щетите в Свищов и Свищовско³³

Обекти за възстановяване	Необходими средства (в лв.)
Жилищни апартаменти:	
– Държавни, ведомствени, кооперации – 312 бр.	250 000
– Индивидуални жилища – 530 бр.	380 000
Общо:	630 000
Административни сгради:	
– Комбинирана сграда, с. Масларево	500 000
– МВР – Свищов	300 000
– Районен съд – Свищов	250 000
– ГНС – Свищов	900 000
– Пълномощничество, с. Николаево	20 000
Общо:	1 970 000
Селскостопански сгради:	
– Ремонтна работилница, с. Караисен	40 000
– Конюшня, с. Българско сливово	35 000
– Овчарник, с. Сувата	30 000
– Краварник, с. Масларево	50 000
– Ремонтна работилница, с. Вардим	60 000
Общо:	215 000
Училища и детски градини:	
- Икономически техникум – Свищов	250 000
- Основно училище „Димитър Благоев“ – Свищов	120 000
- Основно училище „Николай Катранов“ – Свищов	120 000
- Целодневна детска градина, Свищов	25 000
Общо:	515 000

Здравни заведения:	
- Здравна служба, с. Масларево	40 000
- Здравна служба, с. Вардим	35 000
- Аптека, с. Масларево	36 000
Общо:	111 000
Културни институти:	
- Съборна църква, Свищов	800 000
- Божинова къща, Свищов	25 000
- Сладкарова къща, Свищов	35 000
- Църква „Св. св. Кирил и Методий“, Свищов	70 000
Общо:	930 000
Търговия и услуги:	
- Супермаркети, Свищов – 4 бр.	800 000
- Комбинат за услуги – Свищов	170 000
- Помпена станция – Свищов	100 000
Общо:	1 070 000
Транспорт:	
- Пристанище – Свищов	1 090 000
Всичко:	6 531 000

Тетрадката на полк. Тодор Георгиев – зам.-началник на Криминалния отдел при МВР във Велико Търново, съдържа имената на загиналите при земетресението в град Свищов. Както повечето българи, в момента на труса (21,24 ч.) офицерът е пред телевизора и гледа руския филм „Родена от Революцията“. Минути след това домашният телефон звъни и той разбира, че трябва да замине на мястото на „най-голямата трагедия“. Служебна кола го откарва в Свищов заедно с колегата му Коста Дуков. Докато пътуват, двамата все още не знаят какво точно ги очаква в крайдунавския град. Първото, което ги стряска, е голямата колона от коли и автобуси: „Всички се движеха бавно в посока извън Свищов“. Полк. Т. Георгиев е натоварен „да описва труповете на загиналите и да намери място, където да бъдат прибрани“. За няколко дни Тодор Георгиев записва фамилните имена на 109 жертви, от които 27 деца³⁴.

В Русенски окръг по-сериозни щети са нанесени на 12 промишлени предприятия („ЗИТА“, „Леон Таджер“, „Вела Пискова“ и Кожарския завод „Девети септември“). От транспортните предприятия най-силно е засегнато пристанище Русе-запад: неизползваеми са 5 от общо 11 корабни места. Нанесени са щети и на Захарния завод „Димитър Благоев“, Месокомбинат „Родоп“, „Дунавски лов и рибарство“ и други. Засегнати са 73 здравни заведения, 14 детски ясли, 56 детски градини, 118 училища и 236 търговски обекта³⁵.

В Разградски окръг земетресението засяга най-вече самия град и селата Тетово, Семово, Дряновец и Костанденец. По-значителни щети и нарушения на производствения процес са нанесени на Миннообогатителен комплекс (МОК) „Димитър Благоев“ – Семово, Завода за антибиотици, завод „Дянко Стефанов“,

фабрика „Орел“, завод „Химик“ в Разград и на цеха за пресукване на прежда в с. Тетово. В селското стопанство са повредени 45 животновъдни сгради. Земетресението причинява щети и на 50 училища, 46 целодневни детски градини, 11 административни сгради и здравни заведения³⁶.

Във Врачански окръг от земетресението са засегнати 41 населени места, най-вече селата Горни Вадин, Долни Вадин и Хърлец. Пострадали са 26 промишлени предприятия, сред които и подстанция „Мизия“ – Червен бряг, поради което до 8 март 1977 г. Първи блок на АЕЦ „Козлодуй“ работи с 50% мощност. Земетресението поражда и свлачища в редица крайдунавски градове³⁷.

В Силистренски окръг най-силно са засегнати градовете Силистра, Тутракан и Дулово и селата Брадвари, Чернолик, Межден и Нова Черна. В Плевенски окръг са засегнати град Никопол и селата Муселиево, Ленково, Сомовит, Белене и Драгаш войвода. В Никопол необитаема остава сградата на МВР и редица държавни и търговски обекти.

Във Видински окръг най-засегнати са СХК „Видин“, Машиностроителният завод „Георги Димитров“ – Видин, Държавният гипсов комбинат „Кочава“, сградата на ОНС – Видин и други. В Толбухински (дн. Добрички) окръг земетресението засяга мелницата, окръжния съд, 2 детски градини в Толбухин (дн. Добрич) и други. Във Варненски окръг – СХК „Девня“ и циментовия завод, като загубите от произведена продукция възлизат на 200 000 лв.³⁸ В по-малка степен щети понасят и Търговишки, Шуменски, Габровски и Пазарджишки окръг.

Общите данни за загиналите в НРБ от земетресението във Вранча са 125 души (53 мъже, 44 жени и 28 деца), от които 112 души в Свищов (46 мъже, 38 жени и 28 деца). Ранени са 422 души, от които 181 във Великотърновски, 109 в Русенски, 40 в Разградски и 17 във Врачански окръг. Унищожените животни и птици възлизат на 30 309 бр., от които 510 едри животни, като най-голям дял имат унищожените птици във Великотърновски (20 134 бр.), Плевенски (6142 бр.), Разградски (1826 бр.), Русенски (882 бр.), Шуменски (595 бр.), Търговишки (300 бр.) и Врачански окръг (120 бр.). Разрушени са общо 1839 сгради, от които 1590 жилищни, 39 промишлени, 25 училища, 10 детски градини и ясли, 39 административни и 90 селскостопански сгради, 11 здравни заведения, 27 магазина и 8 паметника на културата. Най-големият дял от разрушения сграден фонд е в Плевен (328 бр.), Велико Търново (320 бр.), Силистра (306 бр.), Русе (263 бр.), Разград (208 бр.) и Враца (120 бр.)³⁹.

Щетите от земетресението са изчислени общо на 117 000 000 лв., от които във Великотърновски окръг за 41 000 000 лв., в Русенски за 34 000 000 лв., в Разградски за 9 500 000 лв., във Врачански за 7 000 000 лв. и в Плевенски за 6 500 000 лв.⁴⁰

Една от предполагаемите причини за мигновеното рухване на жилищните блокове в Свищов е, че приземните им етажи са магазини и столови със стъклени витрини и без достатъчно преградни стени. Някои от повредените училища,

детски градини и болнични заведения както в Свищов, така и в Русенски и Разградски окръг, са строени отдавна и представляват тухлени сгради с дървен гредоред, без носещи колони или железобетонни плочи. Прави впечатление, че по-устойчиви се оказват едропанелните и строените по индустриален начин жилищни блокове. От предоставените на правителствената комисия доклади от изпълкомите на ОНС се вижда, че необходимите за възстановяване на щетите от земетресението средства възлизат на около 175 000 000 лв. (вж. табл. 4 и табл. 5)⁴¹.

Табл. 4. Разрушени и повредени сгради, съоръжения и селскостопански животни

Видове	Разрушени	Силно повредени (необитаеми)	Слабо повредени (обитаеми)
Жилищни сгради	1 596	6 119	33 686
Общежития	1	–	–
Административни сгради	32	38	294
Промишлени сгради	39	40	144
Селскостопански сгради	84	191	444
Училища	21	62	306
Детски градини и ясли	8/9	27	152
Паметници на културата	8	22	21
Здравни заведения	10/13	21	117
Читалища	31	27	128
Пристанища и пристанищни съоръжения	1 825	3	1
Водопроводи	1	1	24
Други сгради (кина, магазини и др.)	31	84	1108
Унищожени животни	510	-	-
Унищожени птици	29 799	-	-

Табл. 5. Нанесени от земетресението на 4 март 1977 г. щети и средства, необходими за възстановяването им

Окръг	Нанесени щети (в хил. лв.)	Необходими средства за възстановяване	Загуби от престой/лв.
Великотърновски	41 248	53 618	28 000
Русенски	34 027	79 566	5000
Разградски	9457	6620	1437
Врачански	7091	8250	не се посочва
Силистренски	над 6500	6500	1020
Плевенски	6261	2000	780

Толбухински (Добрички)	2135	6395	не се посочва
Търговишки	2000	1600	не се посочва
Видински	1900	1731	210
София – град	1864	2000	не се посочва
Шуменски	916	862	не се посочва
Варненски	850	1114	2 200
Пловдивски	850	над 850	не се посочва
Кюстендилски	680	680	не се посочва
Михайловградски (Монтана)	362	362	не се посочва
Пазарджишки	332	332	не се посочва
Софийски	330	1600	не се посочва
Сливенски	100	100	не се посочва
Бургаски	50	50	не се посочва
Габровски	20	20	не се посочва
Ямболски	14	14	не се посочва
Старозагорски	890	890	не се посочва
ОБЩО	117 877	175 154	38 647

По-леките щети са поправени в кратки срокове, учебните занятия не са прекъснати, а децата от разрушените и необитаеми училища са настанени в други училища и обществени сгради. С ПМС № 24 от 1 април 1977 г. е взето решение на изпълнителните комитети на ОНС в Русе и Велико Търново да бъдат отпуснати награди по 50 000 лв., в Силистра, Разград, Враца и Плевен по 30 000 лв., във Видин и Толбухин по 10 000 лв. Определено е през 1977–1978 г. Държавна спестовна каса (ДСК) да отпусне заеми по реда на раздел V от Правилника за кредитиране на жилищното строителство (ДВ, бр. 77 от 1973 г.) в размер до 6000 лв. за градовете и до 4000 лв. за останалите населени места (със срок за погасяване до 25 години), „за строеж или покупка на жилище от народните съвети на лица, чиито жилища са напълно разрушени или не могат да бъдат обитавани“. През 1977–1978 г. ДСК отпуска и безлихвени заеми в размер на 2000 лв. на граждани за ремонт на жилища (със срок на погасяване до 15 години). Министерският съвет на НРБ предприема и други инициативи за справяне с последиците от земетресението⁴², а останалите държави от Източния блок също предлагат помощ. От СССР са командировани специалисти за възстановяването на СХК „Свилоса“ – Свищов и на други предприятия⁴³.

Сравнението на съпоставимите налични данни за броя на жертвите и разрушенията, както и за размера на материалните щети, нанесени от земетресението във Вранча (4 март 1977) на СРР и НРБ е обобщено в табл. 6.

Табл. 6. Жертви, разрушения и материални щети в СРР и НРБ, нанесени от земетресението във Вранча

Жертви/разрушения	Румъния	България
Загинали	между 1570 и 1691	125
Ранени	между 11 215 и 11 300	422
Разрушени индустриални сгради	763	39
Разрушени жилищни сгради	32 900	1596
Материални щети	между 9 000 000 и 19 000 000 леи	117 000 000 лв.

* * *

Земетресението от 4 март 1977 г. взема човешки жертви, причинява разрушения, нанася материални щети и нарушава нормалния ритъм на личния, обществен и стопанския живот в отделни региони на СРР и НРБ. Днес в памет на загиналите над 100 души в град Свищов са издигнати паметни плочи на площад „Велешана“, където се е намирало работническото общежитие на СХК „Свилоза“, както и в близост до СОУ „Алеко Константинов“, където е бил жилищният блок на ГНС – Свищов.

БЕЛЕЖКИ/NOTES

¹ **Централен държавен архив (ЦДА)**, ф. 136 „Министерски съвет“ (МС); ф. 1Б „Централен комитет на Българската комунистическа партия“ (ЦК на БКП), оп. 81в; ЧП № 57 „Материали по земетресението от 4 март 1977 г.“ (необработено); Архив на Министерството на външните работи (АМВНР), оп. 33.

² **Работническо дело**, г. LI, № 64–77, 5–18 март 1977 г.; **Отечествен фронт**, г. XXXV, № 9970–9981, 5–18 март 1977 г.

³ Предходното земетресение с епицентър Вранча (магнитуд 7,40 и интензивност в епицентъра 9–10 степен) е регистрирано през 1940 г. (**Работническо дело**, г. LI, № 64, 5 март 1977 г.).

⁴ ЦДА, ф. 1Б, оп. 81в, а.е. 368, л. 20.

⁵ **Пак там**, л. 31.

⁶ **Пак там**, л. 32–34; **Работническо дело**, г. LI, № 66, 7 март 1977 г.

⁷ АМВНР, оп. 33, а.е. 2307, л. 3–5; ЦДА, ф. 1Б, оп. 81в, а.е. 368, л. 20.

⁸ АМВНР, оп. 33, а.е. 2307, л. 6–11.

⁹ **Пак там**, л. 17–18.

¹⁰ **Пак там**, л. 28.

¹¹ **Пак там**, л. 28–30, 41, 43.

¹² **Пак там**, л. 68.

¹³ **Пак там**, л. 1; ЦДА, ф. 1Б, оп. 81в, а.е. 368, л. 22; **Работническо дело**, г. LI, № 65, 6 март 1977 г.

- ¹⁴ ЦДА, ф. 1Б, оп. 81в, а.е. 368, л. 23.
- ¹⁵ Пак там, л. 22.
- ¹⁶ Врачанският камък е доставен в Румъния след 15 март 1977 г. (Пак там, л. 22–23; ф. 1Б, оп. 66, а.е. 620, л. 1).
- ¹⁷ ЦДА, ф. 1Б, оп. 81в, а.е. 368, л. 22, 39.
- ¹⁸ Пак там, л. 37.
- ¹⁹ ЦДА, ф. 136, оп. 64, а.е. 17, л. 23.
- ²⁰ АМВнР, оп. 33, а.е. 2307, л. 1; ЦДА, ф. 136, оп. 64, а.е. 17, л. 1.
- ²¹ ЦДА, ф. 136, оп. 64, а.е. 17, л. 2–3.
- ²² Пак там, л. 4–5.
- ²³ Пак там, л. 8–9.
- ²⁴ Пак там, л. 12–13, а.е. 28, л. 42–47; ЦДА, ЧП № 57 (необработено).
- ²⁵ ЦДА, ф. 136, оп. 64, а.е. 17, л. 13–14.
- ²⁶ ЦДА, ЧП № 57 (необработено).
- ²⁷ Пак там.
- ²⁸ Пак там.
- ²⁹ Пак там.
- ³⁰ Пак там.
- ³¹ Пак там.
- ³² Пак там.
- ³³ Пак там.
- ³⁴ www.paper.standartnews.com/bg/article.php?article=180654 (19.10.2016 г.)
- ³⁵ ЦДА, ф. 136, оп. 64, а.е. 28, л. 44; **Работническо дело**, г. LI, № 68, 9 март 1977 г.
- ³⁶ ЦДА, ф. 136, оп. 64, а.е. 28, л. 45.
- ³⁷ Пак там, л. 45.
- ³⁸ Пак там, л. 45–47.
- ³⁹ Пак там, л. 34, 39–42, 117–118.
- ⁴⁰ ЦДА, ЧП № 57 (необработено).
- ⁴¹ ЦДА, ф. 136, оп. 64, а.е. 28, л. 34, 39–42, 117–118.
- ⁴² Пак там, л. 1–9.
- ⁴³ Пак там, л. 47–48.